

รวมแผนที่ความคิด
เพื่อการเรียนรู้ชีวิตของชุมชน

Mind Map[®] for
Life and Community
Learning

เรียบเรียงโดย

เภสัชกรประชาสรรณ์ แสนภักดี M.P.H.

ศูนย์ฝึกอบรมภูมิปัญญาสู่สากล

www.prachasan.com

ประวัติวิทยากร

www.prachasan.com

โทร. 0-1661-8579

ชื่อ นายประชาสรรค์ นามสกุล แสนภักดี **ชื่อเล่น** โหน่ง

ภูมิลำเนา บ้านหนองโจด ต.บ้านเป็ด อ.เมือง จังหวัดขอนแก่น

ตำแหน่งงานปัจจุบัน หัวหน้างานประสานรัฐและท้องถิ่น

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น (สสจ.ขอนแก่น)

อาชีพอิสระ ผู้จัดการ ศูนย์ฝึกอบรมภูมิปัญญาสู่สากล (ขอนแก่น)

การศึกษา

- **ปริญญาตรี** เกษศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. 2535
- **ปริญญาโท** สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2540
- **กำลังศึกษาระดับปริญญาเอก** พัฒนศาสตร์ ม.ขอนแก่น พ.ศ. 2543- ถึงปัจจุบัน

ประวัติการทำงาน

2535-2537 โรงพยาบาลอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

2537-ปัจจุบัน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น

กิจกรรมทางสังคม

2541-ปัจจุบัน ผู้ประสานงานเครือข่ายองค์กรผู้บริโภครักษ์ จังหวัดขอนแก่น (NGO)

2546- ปัจจุบัน เลขานุการสมาพันธ์ชมรมออกกำลังกายเพื่อสุขภาพจังหวัดขอนแก่น

2545- ปัจจุบัน ผู้ดำเนินรายการวิทยุสื่อสารสร้างสุข (สวท. 99.5 mHz) ทุกวันอาทิตย์

งานวิทยากร

- วิทยากรรับเชิญจากหน่วยงานต่างๆ ประมาณปีละ กว่า 40 ครั้ง
- อาจารย์พิเศษ ประจำคณะสาธารณสุขศาสตร์ ม.สารคาม, คณะเกษตร ม.ขอนแก่น

หลักการจัดการความคิดด้วย 4 ยอ
โดย เกษัชกรประชาสวรรณ แสนภักดี

บูรณาการความคิด

เชื่อมโยงความสัมพันธ์

เปรียบเทียบความแตกต่าง

สร้างสรรค์สิ่งใหม่

คิดในแบบสังเคราะห์

โยง

นำประเด็นที่แยกมาย่อ

ลงไปในรายละเอียด

เจาะลึกข้อมูลอย่างแยกกาย

ย่อ

ใช้การคิดเชิงมนทัศน์

การคิดด้วยหมวกสีเหลือง

หลักการคิด ด้วยมิติ 4 ยอ (ภก.ประชาสวรรณ)

ใหญ่

เริ่มต้นจากภาพรวม

มองอนาคตให้ออก

สวมหมวกสีฟ้าในการมอง

ฝึกการมองแบบ Bird eye view

.ใช้ความคิดในเชิงกว้าง

แยก

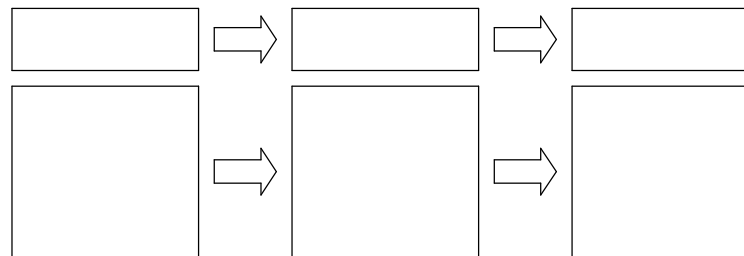
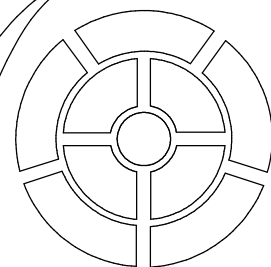
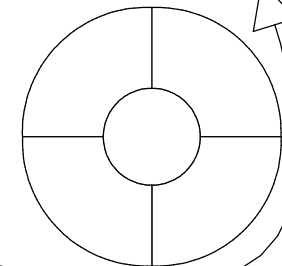
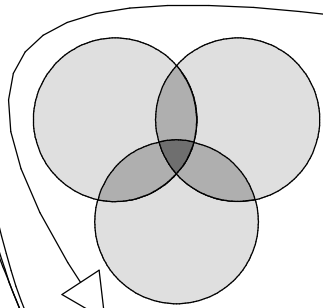
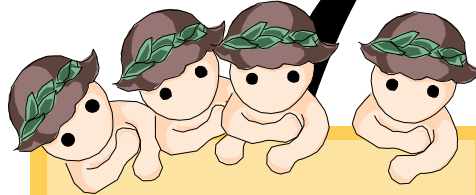
มององค์ประกอบทั้งหมด

แยกประเด็นเป็นหมวดหมู่

ใช้ความคิดเชิงวิเคราะห์

แยกข้อมูลที่หลากหลาย

แยกตามหลักวิชาการ

เครื่องมือศึกษาชุมชนทั้ง 7 จากหนังสือ วิถีชุมชน คู่มือการรู้ที่ทำงานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก โดย นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ Mind Mapping โดย เกสัชกรประชาสรรค์ แสนภักดี

7. ประวัติชีวิตบุคคลที่น่าสนใจ

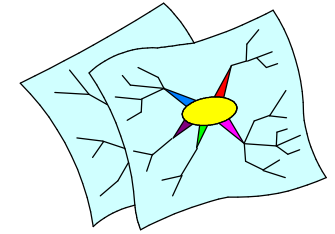
6. ประวัติศาสตร์ชุมชน

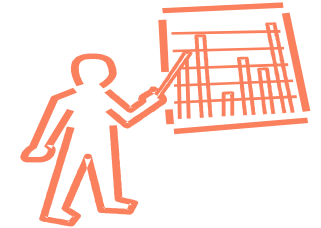
5. ปฏิทินชุมชน

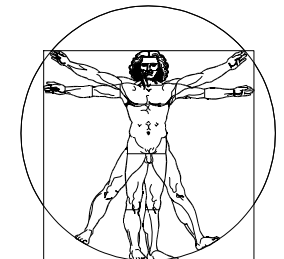
1. แผนที่เดินดิน

2. ผังเครือญาติ

3. โครงสร้างองค์กรชุมชน

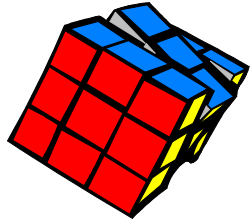

4. ระบบสุขภาพชุมชน

จากพึ่งพิงและพึ่งพาพัฒนาสู่พึ่งกัน
from Dependent to Interdependent

มิจฉาทิฐิ 4 (The Four Fallacies): ความคิดที่ผิดพลาดในการทำงานกับชุมชน
 จากหนังสือ วิธีชุมชน คู่มือการรู้ที่ทำงานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก
 โดย นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ Mind Mapping โดย เกษัชกรประชาสรรค์ แสนภักดี

มิจฉาทิฐิที่มองชุมชนทุกชุมชนเหมือนกันหมด
 The Fallacy of Interchangeable Face

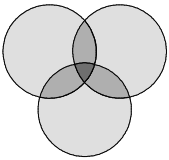
สิ่งที่เคยทำสำเร็จจากที่หนึ่ง
 ย้อนนำไปใช้ได้กับอีกที่หนึ่ง

มองเครื่องมือพัฒนาว่าเป็น
 ยาครอบจักรวาล Panacea Tools

,มองเมืองกับชนบทไม่แตกต่างกัน

ภาษา
 ประเพณี
 วิถีชุมชน
 วัฒนธรรม

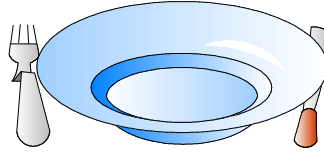
ไม่สนใจบริบทที่แตกต่าง
 สนใจแต่ core content

ท่านหละลดทีฐิลุงหรือยัง

มิจฉาทิฐิ 4
 The Four Fallacies

มิจฉาทิฐิที่ว่าด้วยภาชนะว่าง
 (The Fallacy of Empty Vessel)

ชุมชนไม่มีตัวตนในความคิด
 ของคนนอก (e.g. ราชการ)

มองชุมชนเหมือนแก้วเปล่า

เหมือนไม่มีอะไรอยู่เลย

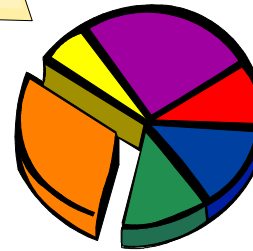
ชุมชนต้องเป็นฝ่ายรับ
 จากองค์กรภายนอก

Software
 Hardware

มีการนำ Know-how
 จากภายนอกเข้าไป

เทคโนโลยี
 การจัดการ
 เครื่องมือ/อุปกรณ์

เน้น Outsider Point
 of View

มิจฉาทิฐิที่มองปัญหาสุขภาพแบบแยกส่วน
 (The Fallacy of Separate Capsule)

มองชุมชนแบบขาดการเชื่อมโยง

เน้นแก้ปัญหาเฉพาะเรื่องแยกเป็นส่วนๆ

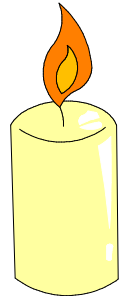
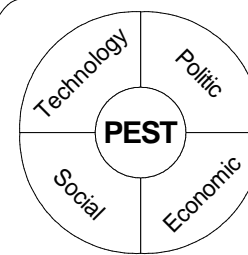
ไม่มองปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลกระทบ

ความคิดเป็นการคิดแบบแยกส่วน

การเมือง
 Politic
 เศรษฐกิจ
 Economic
 สังคม
 Social

มองสุขภาพแยกจาก PEST

เทคโนโลยี
 Technology

มิจฉาทิฐิที่มองชุมชนเสมือนว่ามีองค์เดียว
 (The Fallacy of Single Pyramid)

ผู้นำทางการ
 หน่วยงานทางการ

สิ่งที่จับต้องได้

มองเฉพาะสิ่งที่เป็นทางการ

ทำให้มองเห็นชุมชนแบบจำกัด

การลงมือทำงานจึงมีมิติเดียว

ผู้นำตามธรรมชาติ
 เครือข่ายทางสังคม

ไม่สนใจสิ่งที่ไม่เป็นทางการ

20 เหตุผลที่เจ้าหน้าที่ไม่อยากลงชุมชน จากหนังสือ วิธีชุมชน
คู่มือการรู้ที่ทำงานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก
โดย นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ
Mind Mapping โดย เกียรติชกรประชาสรรค์ แสนภักดี

ขาดยานพาหนะ

ขาดความมั่นใจ

ขาดจุดมุ่งหมาย

เกรงใจคนที่ทำงานแทน

ขาดแผนปฏิบัติงาน

หัวหน้างาน ไม่สนับสนุน

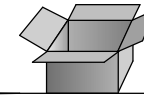
บุคลากรน้อย

ไม่มีการแบ่งงานทำ
หรือ เจ้าหน้าที่เกี่ยงกันทำงาน

ขาดประสบการณ์

มีงานหลายอย่าง

ขาดความปลอดภัย

กลัวแก้ปัญหาไม่ได้

ขาดความรู้งานชุมชน

แดดร้อน กลัวดำ

ไม่มีเพื่อนไปด้วย

ขาดขวัญกำลังใจ

ขาดการประสานงาน

การคมนาคมไม่สะดวก

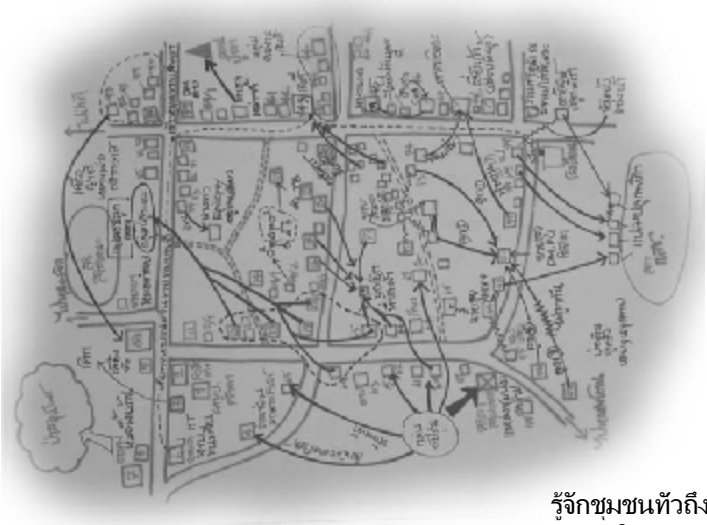
กลัวเสียงานประจำ

ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ

20 เหตุผล
ที่เจ้าหน้าที่
ไม่อยากลงชุมชน

แผนที่เดินดิน จากหนังสือ วิถีชุมชน คู่มือการรู้ที่ทำงานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก โดย นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ Mind Mapping โดย เกษิขกร ประชาสารณ์ แสนภักดี

แผนที่เดินดิน

- ไม่เนັกรถ ควรถจะเดินเท้าทำ
- นำแผนที่เก่าไปประกอบ
- ควรถางงานเป็นทีม ไม่แยกกันเขียน
- ต้องสังเกต แลกเปลี่ยนกันในทีม ถึงสิ่งที่ได้รับรู้ ที่หลากหลาย
- ข้อดีรวดเร็ว
- ข้อเสียมีอคติ
- เรื่องราวของชุมชน
- เขียนข้อสังเกต

✓ การทำแผนที่เดินดินให้สมบูรณ์ มีข้อแนะนำเพิ่มเติมดังนี้

ภาพตัวอย่าง แผนที่เดินดิน

- เป็นเครื่องมือชิ้นแรกก่อนทำงานชุมชน
- ทำให้เห็นภาพรวมของชุมชน ครบถ้วนที่สุด (Whole)
- ทำให้ได้ข้อมูลมากที่สุด ในระยะเวลาสั้น (Time)
- มีข้อมูลน่าเชื่อถือมากที่สุด เพราะ ได้จากการสังเกตด้วยตนเอง

💡 เป้าหมายสำคัญของ เครื่องมือ (Goals)

🚫 ปัญหาที่พบในการทำงาน นำไปสู่การใช้แผนที่เดินดิน

- รู้จักชุมชนทั่วถึง แต่ต้องใช้เวลาานาน
- รู้จักชุมชนเพียงบางส่วน
- รู้จักชุมชนไม่ทั่วถึง ไม่รู้จะเริ่มต้นยังไงดี

ทำงานชุมชน แต่ไม่รู้จักชุมชน อย่างแท้จริง ถึงแก่น

- ต่างจากแผนที่นั่งโต๊ะ
- เป็นสิ่งที่ทำขึ้นง่ายๆ
- อาศัยเพียงการสำรวจด้วยตา
- ลักษณะทางกายภาพ
- สิ่งแวดล้อมของชุมชน
- สิ่งต่างๆ ที่พบเห็นด้วยตา

? แผนที่เดินดินคืออะไร What (Foot Map)

ความสำคัญอยู่ที่การไปดูให้เห็น ไม่เน้นการเขียนให้สวยหรือ สมบูรณ์ครบถ้วน

- กระดาษ
- เครื่องเขียน

อุปกรณ์ที่ใช้

- วิธีการทำ
 - การดู
 - การสัมผัส
 - การสังเกต
 - การรับฟัง

📄✍️ วิธีการทำ แผนที่เดินดิน

ใช้แผนที่นั่งโต๊ะ เป็นจุดเริ่มต้น

ข้อมูล จปฐ. นำร่อง

ประหยัดเวลา เพิ่มความสมบูรณ์

ใช้ข้อมูลเดิม

- หน้าที่ทางสังคม Social meaning and Social function
- ต้องเข้าใจ
 - พื้นที่ทางกายภาพ (Physical space)
 - มองเห็นความสัมพันธ์

การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน จากหนังสือ วิถีชุมชน คู่มือการรู้ที่ทำงานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก โดย นพ. โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ Mind Mapping โดย เกล็ดกร ประชาสรรค์ แสนภักดี

ประวัติศาสตร์ชุมชน History

มองรอบด้าน
เศรษฐกิจ
สังคม
วัฒนธรรม
การเมือง

เป็นเครื่องมือในการมองชุมชน
ในมุมมองใหม่ๆ

ประวัติศาสตร์ชุมชน
คืออะไร

เหตุการณ์ที่ก่อตัวขึ้น
เหตุการณ์ที่เริ่มต้น และสิ้นสุด

เกิดขึ้นและยังดำเนินต่อไป

เหตุการณ์ภายในชุมชน
ที่มีการเปลี่ยนแปลง

ทำให้มองเห็นภาพรวม

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในภาพรวม
มีผลกระทบต่อคนในชุมชน

ผังประวัติศาสตร์ชุมชน

เหตุการณ์ที่นำมาเขียนผัง
ประวัติศาสตร์ชุมชน

ปัญหาที่พบใน
การทำงานชุมชน

โลกของชาวบ้าน คนนอก
เข้าไม่ถึง

เหตุการณ์ต่างๆทางประวัติศาสตร์
ไม่มีการนำมาเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน

ประสบการณ์ไม่ถูกสรุป
เป็นบทเรียน

ข้อแนะนำเพิ่มเติม

ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน
ก่อนจนเกิดความเข้าใจ

จึงค่อยทำผังประวัติศาสตร์ชุมชน

มองรอบด้าน

จากข้างในสู่ข้างนอก

ต้องไม่ด่วนสรุปใช้เวลาศึกษา
ก่อนสรุปบทเรียนประวัติศาสตร์

การศึกษาชุมชนควรอาศัย
บุคคล ร่วมกับเอกสาร บันทึก

ควรสนใจทั้งข้อเท็จจริง
และความคิดของคนในชุมชน

เป้าหมายสำคัญของเครื่องมือ

เข้าใจความเป็นมา
เรื่องราวของชุมชน

ลดอคติส่วนตัว ไม่ตัดสินชุมชน
ด้วยความคิดคนนอก

ลดช่องว่างการติดต่อ
สัมพันธ์กับชุมชน

สังคมนวัตกรรม

ประเพณี
ความเป็นมา
บุคคลสำคัญ
ความขัดแย้ง
การรวมกลุ่ม

มิติที่ศึกษา

แนวทางการศึกษา
ประวัติศาสตร์ชุมชน

ศึกษาให้หลากหลายมิติ
Multi-dimension

เป็นเครื่องมือเข้าถึงโลก
ของชาวบ้าน

เป็นเครื่องมือช่วยลดทิว
และเพิ่มความละเอียดอ่อน

สังคมนวัตกรรม

เศรษฐกิจ

การเมือง

สุขภาพ

กลไกเศรษฐกิจชุมชน
ปัจจัยการผลิต
อาชีพคนในชุมชน
รูปแบบการผลิต

ผู้นำท้องถิ่น
การมีส่วนร่วม
ความขัดแย้ง
สถาบันทางการเมือง
การรวมกลุ่ม

สุขภาพในอดีตเป็นอย่างไร
ระบบบริการปัจจุบัน
การเข้าถึงของชาวบ้าน
การแพทย์แผนใหม่
แพทย์แผนโบราณ

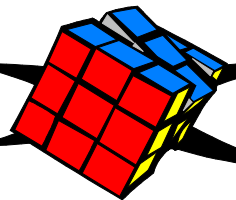
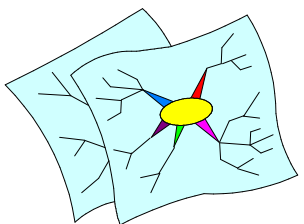
หลากหลายมิติ

มองประวัติศาสตร์ชุมชน
เพื่อเห็นถึงความสัมพันธ์

ภายในชุมชน

ภายนอกชุมชน

แลกเปลี่ยนเรียนรู้

ผังเครือญาติ Family Tree

ผังเครือญาติ จากหนังสือ วิธีชมชน คู่มือการรู้ที่ทำงานชมชนง่าย ได้ผล และสนุก โดย นพ. โกมาทร จิ่งเสถียรทรัพย์ และคณะ Mind Mapping โดย เกษิขกรประชาธรรม์ แสนภักดี

เข้าใจโครงสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนเชิงเครือญาติ

ใช้เป็นการศึกษารากฐานที่สำคัญ รู้จักตัวบุคคลและความสัมพันธ์ในระยะเวลาที่สั้นๆ เป็นเครื่องมือสร้างความสัมพันธ์เจ้าหน้าที่กับชาวบ้าน

การถอดความสัมพันธ์ในเชิงเครือญาติ

ความสัมพันธ์เชิงสายเลือด

มองเห็นรากฐานของชุมชน

กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ร่วมกัน

อ่านสัญลักษณ์ได้

เพิ่มข้อมูลที่เปลี่ยนแปลง

สัมภาษณ์จะลึก

เป็นมาตรฐานเดียวกัน

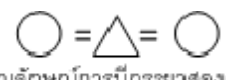
เป้าหมายสำคัญของเครื่องมือ

ผังเครือญาติคืออะไร

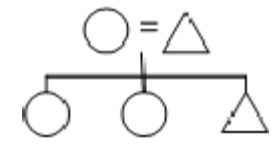

วิธีการทำผังเครือญาติ

สัญลักษณ์การมีภรรยาสองคน: สัญลักษณ์ที่ใช้ในผังเครือญาติ

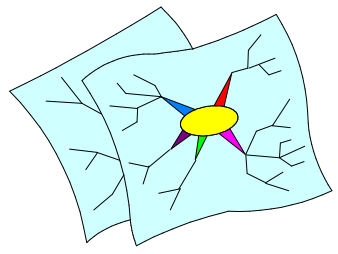
- = สัญลักษณ์แทนผู้หญิง
- ▲ = สัญลักษณ์แทนผู้ให้ข้อมูล (
- △ = สัญลักษณ์แทนผู้ชาย
- = △ = สัญลักษณ์การแต่งงาน
- △ / ○ = สัญลักษณ์การตาย
- ≠ △ = สัญลักษณ์การหย่าร้าง
- △ ⊙ = สัญลักษณ์คนป่วย
- ~ △ = สัญลักษณ์ขัดแย้งหรือมีปัญหาระหว่างกัน

สัญลักษณ์การมีบุตร

ประโยชน์การนำไปใช้

ปัญหาที่พบในการทำงานชมชน

การรู้จักคนในชุมชนเหมือนรู้จักตัวละครในภาพยนตร์

รู้จักตัวละครมากขึ้น เข้าใจเรื่องราวความสัมพันธ์

ต้องลงไปทำจริงๆ

บทสรุป

เป็นเครื่องมือเรียนรู้ชุมชน

ใช้ร่วมกับแผนที่เดินดิน

ข้อแนะนำ

ผังเครือญาติต้องเป็นพลวัต dynamic tree

มีการเปลี่ยนแปลง ต้องติดตามเป็นระยะ

มองเห็น Family folder

การดูแลครอบครัวทั้งครอบครัว

มองเห็นปัญหาเชิงระบบ

การป้องกันโรค

ปัญหาของเจ้าหน้าที่ขาดทักษะในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

มองไม่เห็นความสัมพันธ์ในชุมชนจริงๆ

รู้จักตัวละครมากขึ้น

เข้าใจเรื่องราวความสัมพันธ์

เข้าใจชุมชนลึก

การถอดผังเครือญาติ

ควรใช้สัญลักษณ์มาตรฐาน

ต้องรู้จักชื่อบุคคลในผังเครือญาติ

ถอดผังเครือญาติให้ได้มากที่สุด

ควรให้ความสำคัญกับผู้ให้ข้อมูลมากกว่าสนใจเฉพาะผังเครือญาติ

ควรรู้จักอย่างน้อยครึ่งหนึ่งของชื่อในผังเครือญาติ

โครงสร้างองค์กรชุมชน จากหนังสือ วิธีชุมชน คู่มือการรู้ที่ทำงานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก โดย นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ Mind Mapping โดย เกษักรประชาสรรค์ แสนภักดี

โครงสร้าง องค์กรชุมชน

ผู้นำทางการ/ไม่เป็นทางการ
เขียนเส้นความสัมพันธ์

เขียนเส้นความสัมพันธ์
ทั้งหมดที่อยู่ในแวดวงเดียวกัน

- = สัญลักษณ์แทนผู้หญิง
- △ = สัญลักษณ์แทนผู้ชาย
- = สัญลักษณ์แทนสัมพันธ์ที่ดี
- ~ = สัญลักษณ์แทนความขัดแย้ง
- ⊕ = ความสัมพันธ์ในกลุ่มเดียวกัน

ขั้นที่ 1

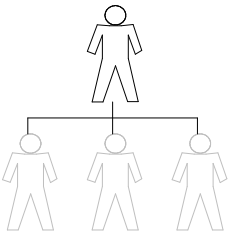
ขั้นที่ 2

ขั้นที่ 3

เชื่อมโยงทุกประเภท
ขององค์กรชุมชน

ผังโครงสร้างองค์กรชุมชน

มองโครงสร้างชุมชน
เห็นความสัมพันธ์ในแง่มุมต่างๆ

รายชื่อองค์กรในกระดาษ
อาจเป็นเพียงภาพลวงตา

ศึกษาคัดแยกภาพองค์กร
มองที่ปฏิบัติการ

บทสรุป

องค์กรทางการ

องค์กรไม่เป็นทางการ

เก็บข้อมูลให้ครบ

ข้อมูลบางอย่างต้อง
สังเกตร่วมกับการพูดคุย

เก็บข้อมูลในระดับปฏิบัติการ
ให้ได้มากที่สุด (Action)

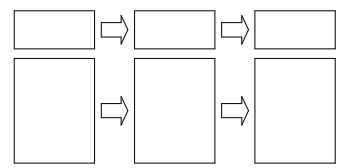

ข้อเสนอแนะ

ตามดูการเปลี่ยนแปลง

ปรับปรุงเป็นระยะ

ต้องใช้เวลาในการศึกษา
ไม่ควรเร่งรีบเกินไป

โครงสร้างองค์กรชุมชนคืออะไร

เป้าหมายการศึกษา

- สถาบัน
- องค์กร
- บุคคล

วิธีการ

- ไม่เป็นทางการ
- ตรงธุรกิจ
- สังคม

ตัวแปร

- การเมือง

ช่วยให้เข้าใจโครงสร้าง
องค์กรชุมชนแบบรอบด้าน

เป้าหมายสำคัญของเครื่องมือ

เข้าใจความสัมพันธ์
ในแง่มุมต่างๆ

ปัญหาที่พบในการทำงานชุมชน

สนใจเฉพาะโครงสร้างทางการ

สนใจเฉพาะผู้นำทางการ

มองไม่เห็นสิ่งที่อยู่ภายใน

- อำนาจในชุมชน
- ทุนทางสังคม

การศึกษาแผนความสัมพันธ์

แนวทางในการศึกษา
โครงสร้างองค์กรชุมชน

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ

ความสัมพันธ์ทางสังคม

ความสัมพันธ์ทางการเมือง

ประโยชน์ในการนำไปใช้

มองเห็นความหลากหลาย
ของชุมชน

วางแผนการทำงานชุมชน
อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ใช้ประโยชน์จากโครงสร้างชุมชน
เอื้อในการทำงานสุขภาพ

- การมีส่วนร่วม
- การเคลื่อนไหวงาน

ระบบสุขภาพชุมชน

ระบบสุขภาพชุมชน จากหนังสือ วิถีชุมชน คู่มือการรู้ที่ทำงานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก โดย นพ. โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ Mind Mapping โดย เกษักรประชาสรรค์ แสนภักดี

ข้อเสนอแนะ

สำรวจแหล่งพึ่งพา
ด้านสุขภาพของชุมชน

สัมภาษณ์ประวัติชีวิต
เพื่อเข้าใจระบบสุขภาพ

เข้าไปดูการใช้จ่ายจากร้านชำ

ควรรสนใจกิจกรรมของชุมชน
ด้านสุขภาพ / การออกกำลังกาย

แยกประเด็นเชิงบวก
เชิงลบจาก Mind Map

มองว่าชาวบ้านพึ่งระบบ
บริการของรัฐอย่างเดียว

มองไม่เห็นกลุ่มสุขภาพ
ที่มีอยู่ในชุมชน

มองเห็นแหล่งการพึ่ง
ตนเองของชาวบ้าน

ปัญหาที่พบในการ
ทำงานชุมชน

บทสรุป

ขยายกรอบความคิด
มองความเจ็บป่วยในหลายมิติ

พหุลักษณะทางการแพทย์
คือต้นทุนของระบบสุขภาพ

การศึกษาาระบบสุขภาพ
คือการเข้าถึงวิถีชุมชน

เพื่อให้เห็นระบบการแพทย์
ที่หลากหลายในชุมชน

นำความหลากหลายในชุมชน
มาประยุกต์ใช้กับงานบริการ
ด้านสาธารณสุข

เป้าหมายสำคัญของ
เครื่องมือ

ติดตามวิถีของชาวบ้าน

เข้าใจเรื่องราวสุขภาพ

เส้นทางการรักษาความเจ็บป่วย

จุกเสียด --> ยาย --> ปวดท้อง
กินของผิด --> ซึ้อยาขับลม --> กินยาหมด

ระบบพหุลักษณะทางการแพทย์
ที่มีอยู่ในชุมชน

ระบบทฤษฎีโลก

ระบบการดูแลรักษาสุขภาพ

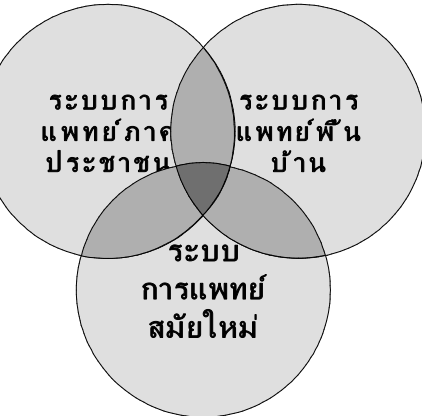
ระดมความคิดเห็น
ระบบสุขภาพชุมชน

จากทุกภาคส่วน
ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

เขียน Mind Map ระบบสุขภาพ

จัดหมวดหมู่

มองภาพรวม

สามระบบโลกสุขภาพ
ของชาวบ้าน

วิธีคิด

ทัศนคติ

สิ่งที่ต้องเข้าใจ
(ที่มีต่อโรคของชุมชน)

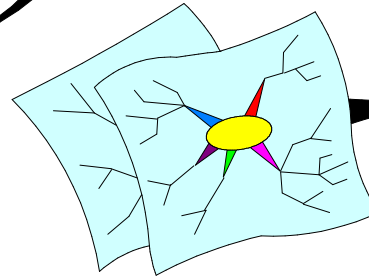
วิธีการรักษาของชาวบ้าน

ความรู้สึกนึกคิด

ความหลากหลาย

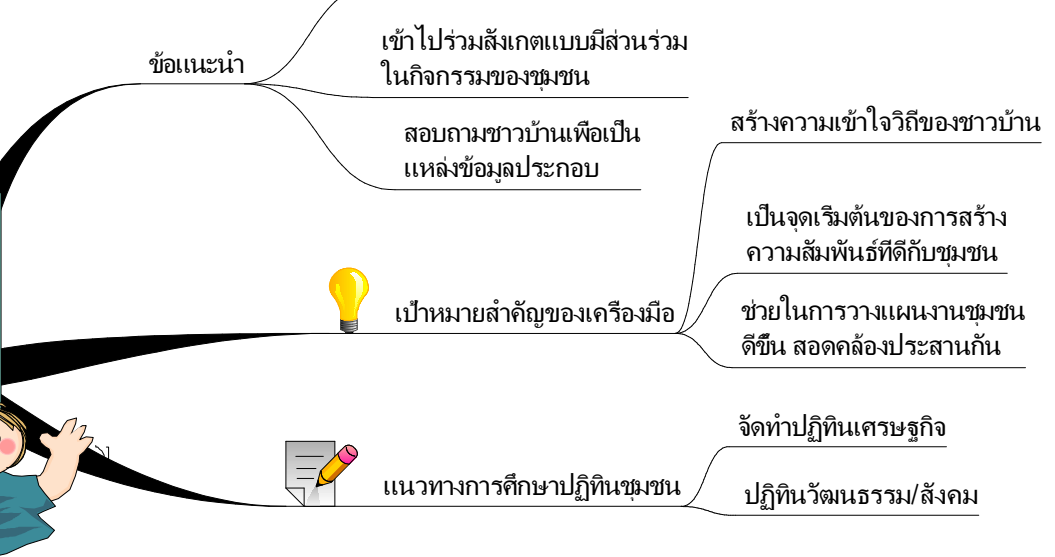
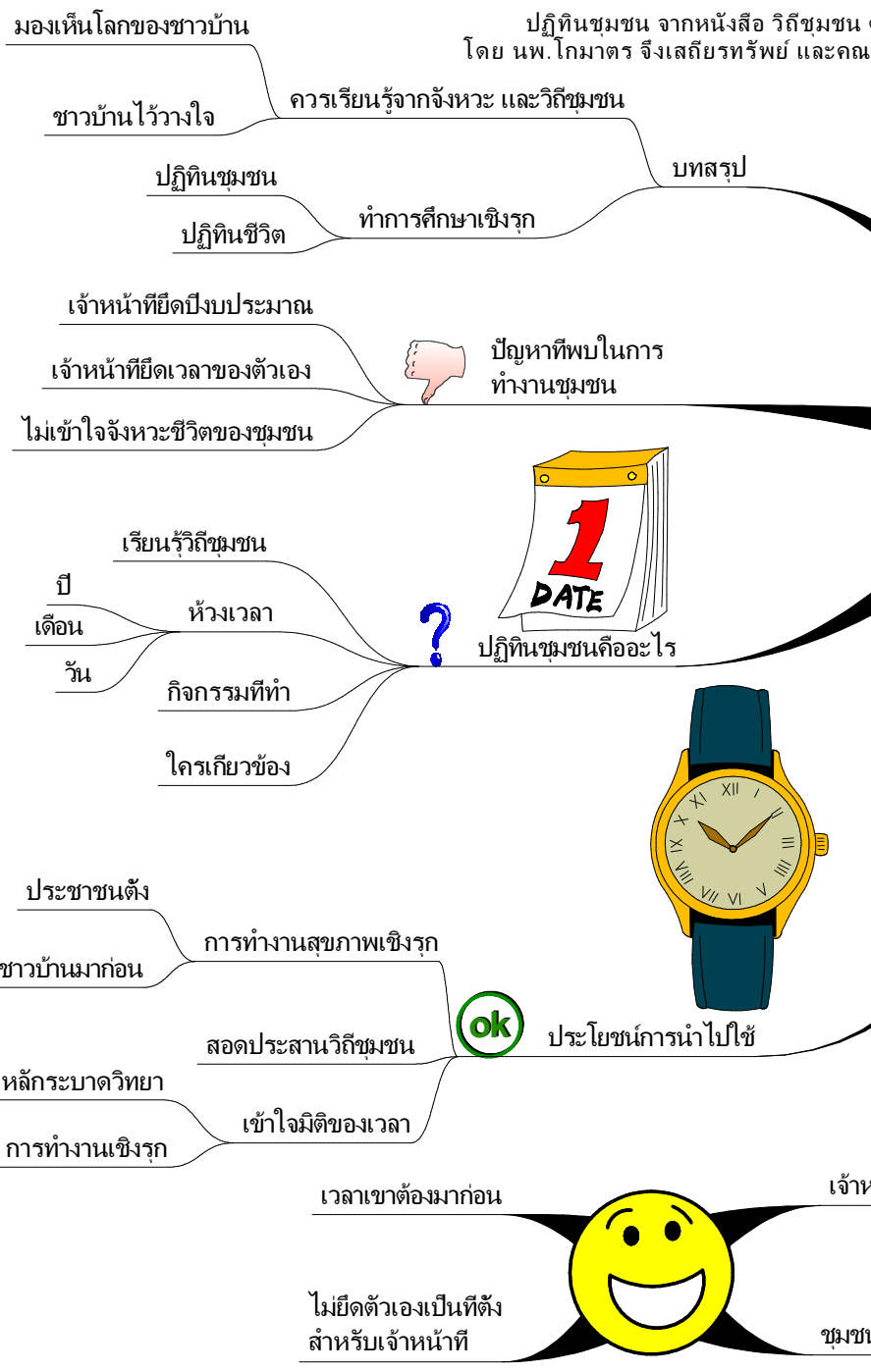

ระบบสุขภาพชุมชนคืออะไร

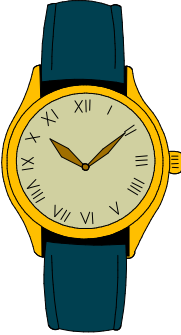

ปฏิทินชุมชน

ปฏิทินชุมชน จากหนังสือ วิถีชุมชน คู่มือการรู้ที่ทำงานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก โดย นพ. โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ Mind Mapping โดย เกสัชกร ประชาสรรค์ แสนภักดี

ปฏิทินชุมชนคืออะไร

ประโยชน์การนำไปใช้

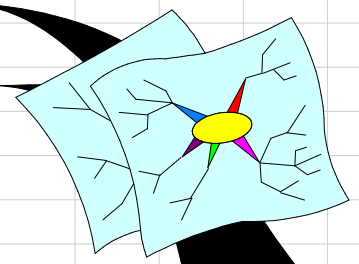
เจ้าหน้าที่เป็นผู้ตาม

ชุมชนเป็นสุข

Year											
Jan	Feb	Mar	Apr	May	Jun	Jul	Aug	Sep	Oct	Nov	Dec

เศรษฐกิจ

วัฒนธรรม

เวลา

การเพาะปลูก

ชนิดของพืช

ห้วงเวลา

บุคคล

สถานที่

ประวัติชีวิต จากหนังสือ วิถีชุมชน คู่มือการรู้ที่ทำงานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก โดย นพ. โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ Mind Mapping โดย เกียรติกรประชาสรรค์ แสนภักดี

ประวัติชีวิต

ทั้งทางการ
การเรียนรู้ชีวิตอีกหนึ่งชีวิต
ทำให้เราเข้าใจ มีความละเอียดอ่อน

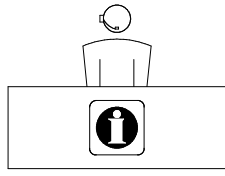
ไม่เป็นทางการ
ควรสนใจประวัติชีวิตทุกกลุ่ม

ควรนำข้อมูลมาอภิปรายเชิงวิชาการ
เพื่อเรียนรู้กันในกลุ่ม

การเริ่มต้นควรเริ่มจากฝั่งเครือญาติ
เพื่อจะได้รู้จักและเข้าใจตัวละคร

ข้อเสนอแนะ

เป้าหมายสำคัญของเครื่องมือ

เพิ่มมิติของความเป็นมนุษย์
มองเห็นรายละเอียดชีวิตชาวบ้าน

สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี
ระหว่างเจ้าหน้าที่กับชาวบ้าน

เข้าใจ และมีความละเอียดอ่อน
ในการบริการชาวบ้าน

เจ้าหน้าที่ไม่สนใจบริบทของชีวิต

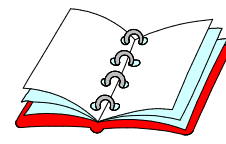
รักษาแต่โรค
สนใจแต่ไข้

จ่ายแต่ยา

สนใจมิติชีววิทยา
มากกว่ามิติมนุษย์

ปัญหาที่พบในชุมชน

แนวทางการศึกษาประวัติชีวิต

คนจน คนทุกข์
คนยาก

คนป่วย

คนเฒ่า คนแก่

กลุ่มผู้นำ

กลุ่มเป้าหมายคือใคร?

มองเรื่องราวชีวิต

ลักษณะคำถาม

ความเคลื่อนไหวของชีวิต

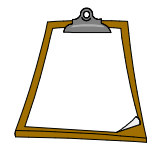
เครื่องมือของเรา ไปสู่เรื่องราวของชีวิต

เกิดมุมมองที่เป็นมิติของความเป็นมนุษย์

เข้าใจชาวบ้านมากขึ้น

สะท้อนความทุกข์ ยากของชาวบ้าน

เป็นยาถอนพิษของการมองเห็นแต่ไข้
มองไม่เห็นคน ของเจ้าหน้าที่

ประวัติชีวิตคืออะไร

การทำประวัติชีวิต
ช่วยเพิ่มความละเอียดอ่อน
และเรียนรู้ความเป็นมนุษย์

ความมองเรื่องราว (Story)
มากกว่าข้อเท็จจริง (Fact)

การได้ข้อมูลที่สมบูรณ์
อาจจะต้องอาศัยคนรอบข้าง
เจ้าของประวัติ

สรุป

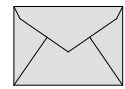
เพื่อนบ้าน

ญาติพี่น้อง

ผู้นำ

ใช้เป็นสื่อกลางในการเข้าใจชาวบ้าน

ใช้เป็นเครื่องมือเข้าถึงมิติของความเป็นมนุษย์
ของชาวบ้าน ได้มากขึ้น

ประโยชน์การนำไปใช้

ใช้เก็บไว้เป็นส่วนหนึ่งของ
Family folder งานบริการ

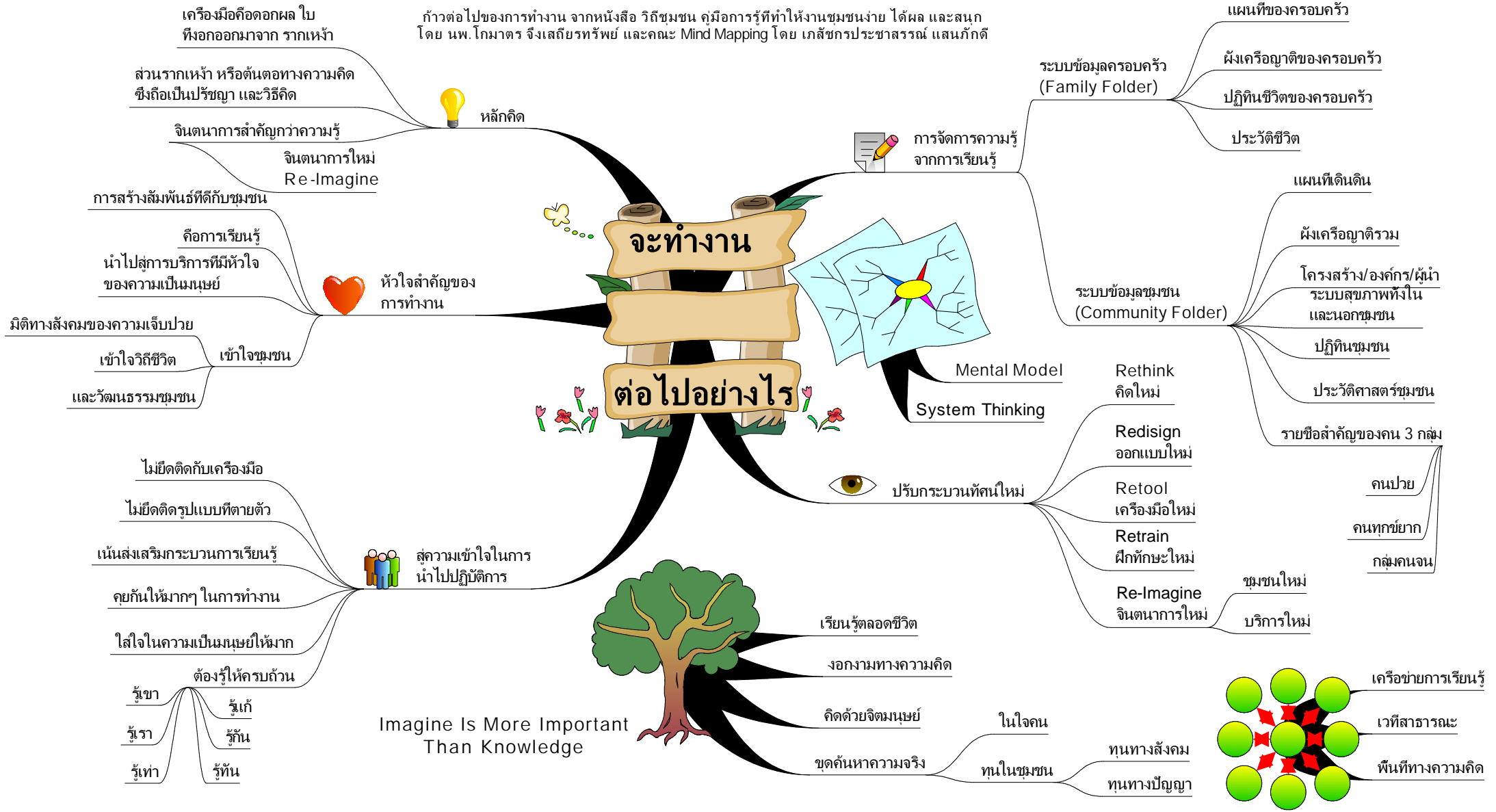
ใช้เป็นข้อมูลในการทำงาน
เชิงวิชาการในการดูแลผู้ป่วย

คน กับ ชุมชน

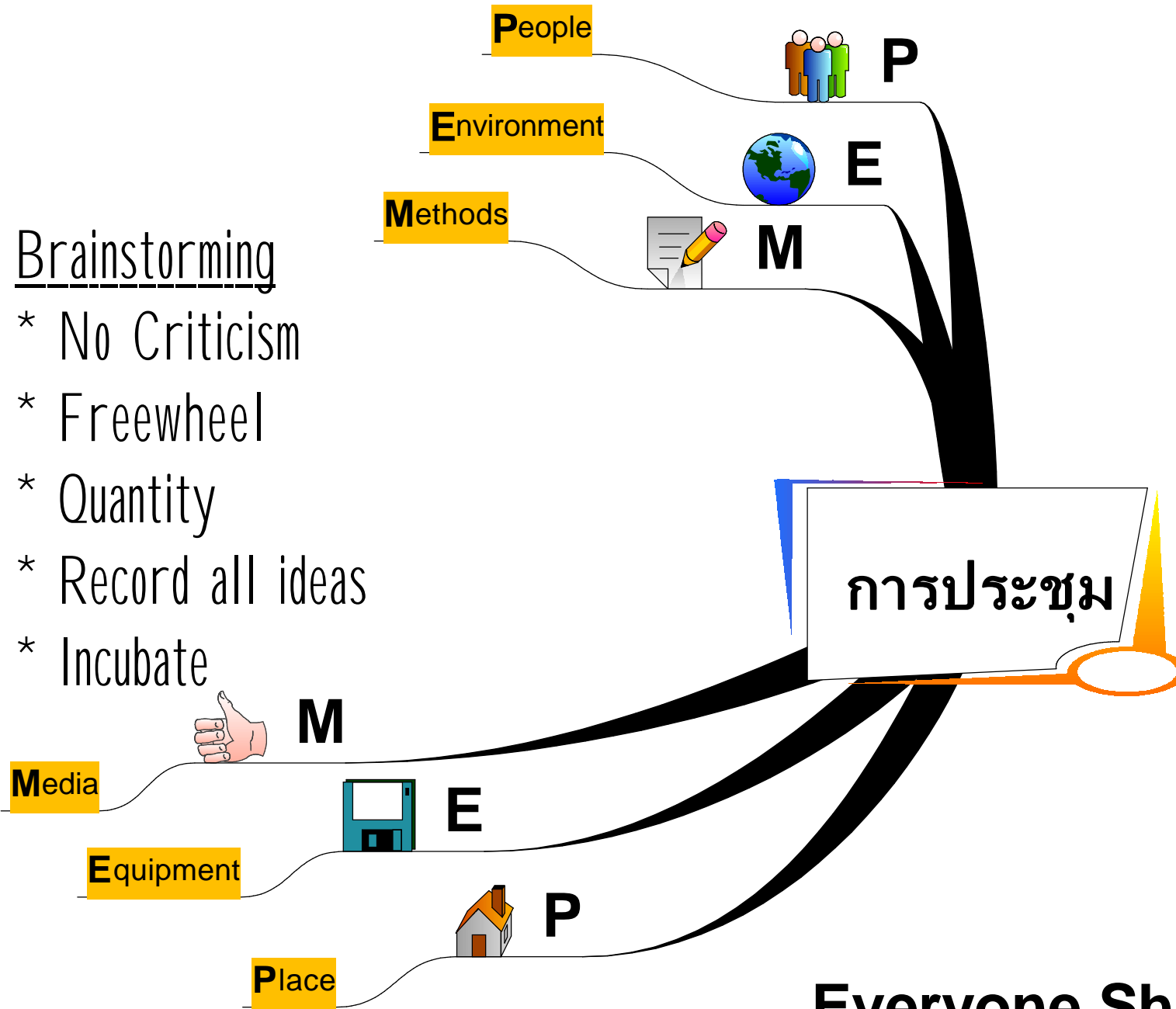
คนในฐานะมนุษย์

ละเอียดอ่อนในการมอง

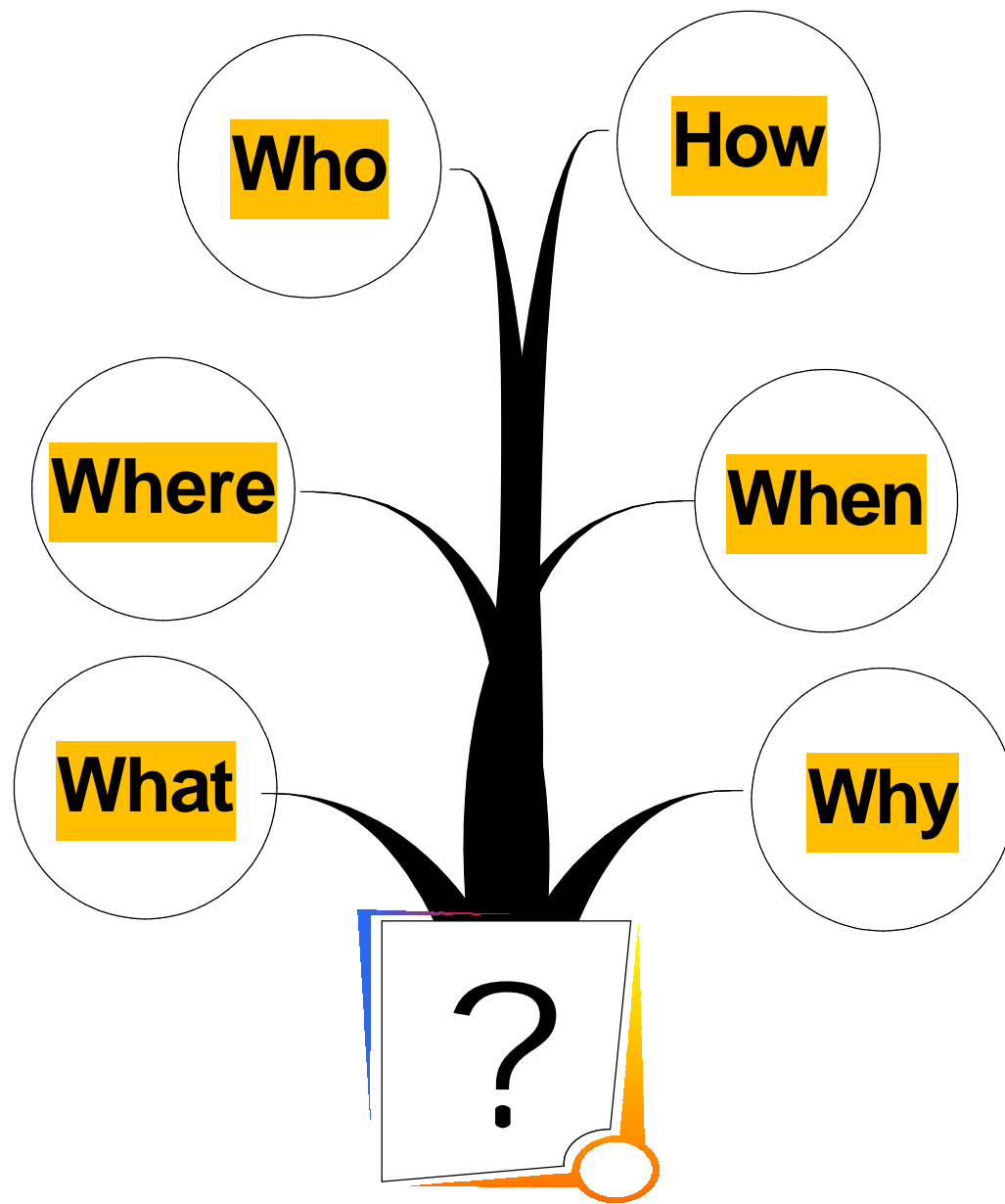
Brainstorming

- * No Criticism
- * Freewheel
- * Quantity
- * Record all ideas
- * Incubate

Everyone Should Get involved

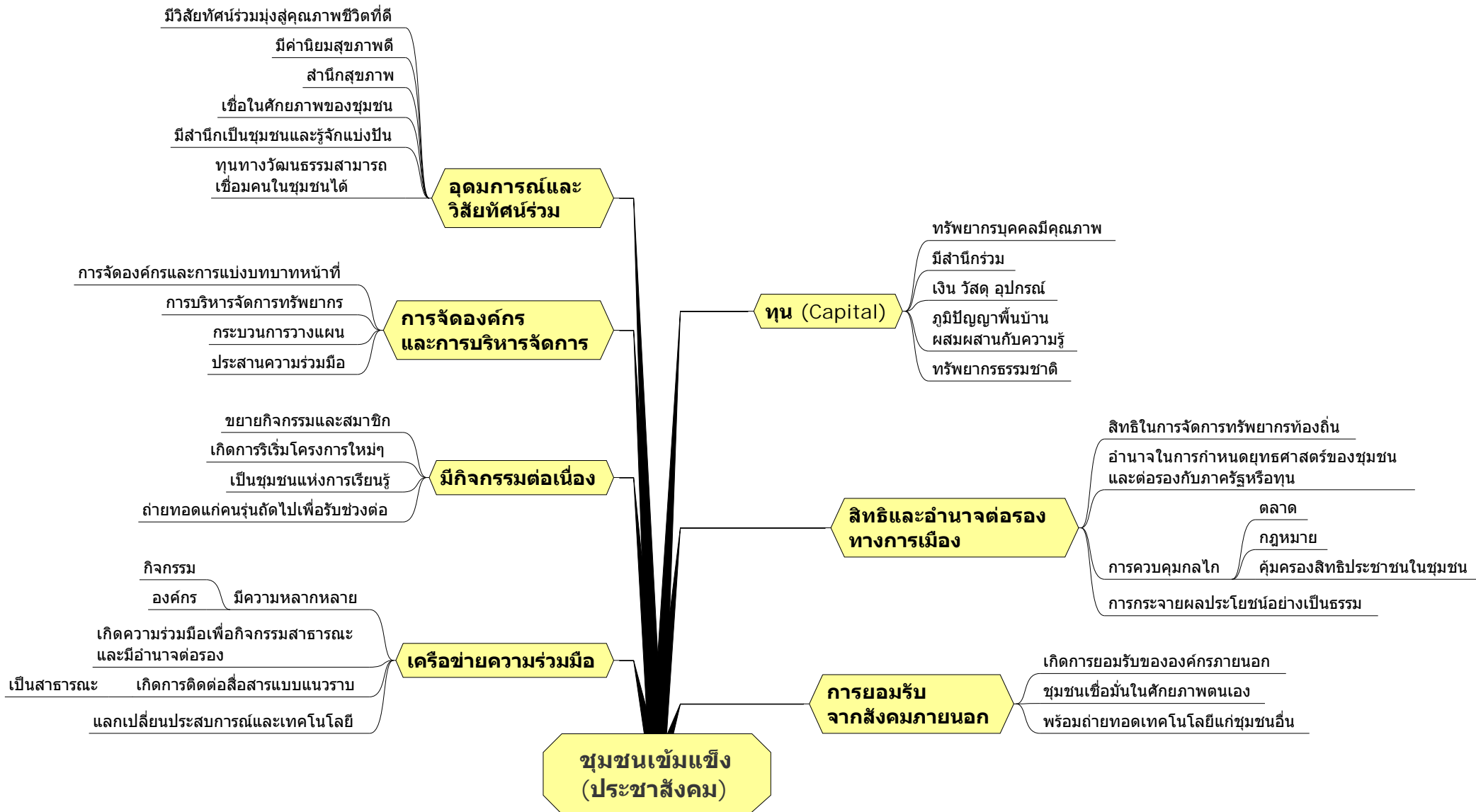
จากหนังสือ Problem Solving in Groups โดย Mike Robson

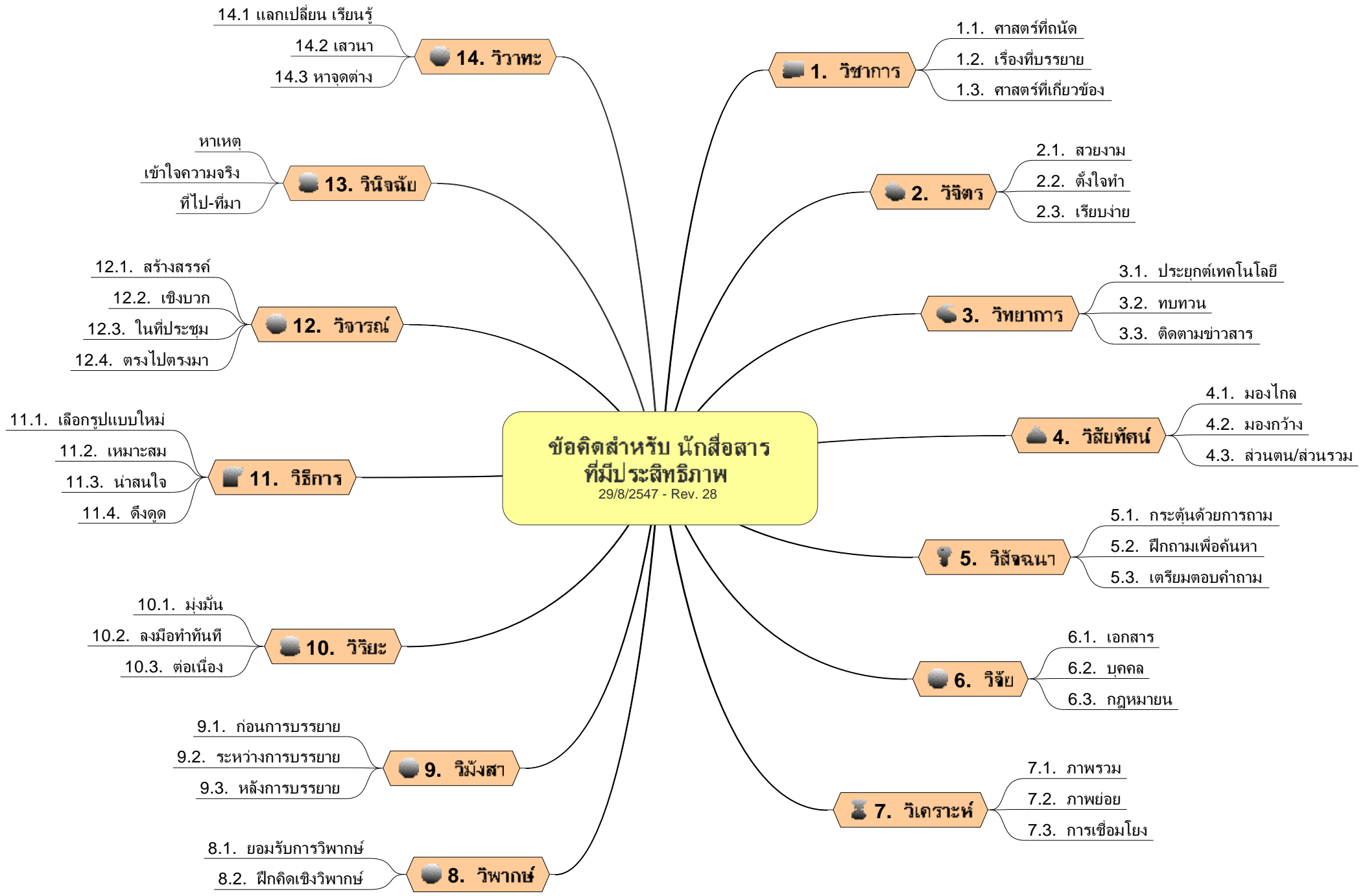

The Six Words

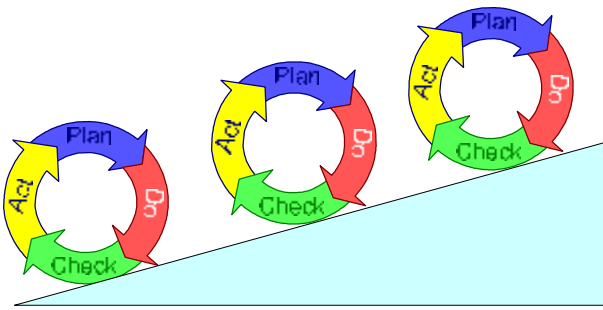
จากหนังสือ Problem Solving in Groups โดย Mike Robson

สรุปจากหนังสือ กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ธีระพงษ์ แก้วหาญษ์

เรื่องราวของ Deming cycle Mind Mapping โดย ภก.ประชาธรรม แสนภักดี M.P.H.

- Flow chart
- Histogram
- Pareto Chart
- Fishbone Diagram
- Check sheet
- Control chart
- Scatter Diagram
- Brainstorming

เครื่องมือที่ใช้ (Tools)

Practical PDCA

- งานขององค์กร
- งานส่วนตัว

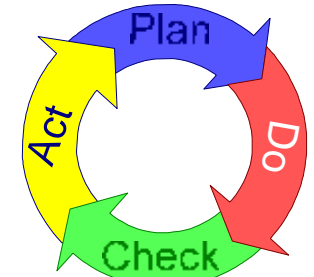
ประวัติ

- 1930
 - Walter Shewhart
 - วรงค์ Shewhart
 - ที่ Bell Laboratories
- 1950
 - W. Edwards Deming
 - วรงค์ Deming

วรงค์ Deming ยุคแรก

- ออกแบบ
- ผลิต
- ขาย
- วิจัย

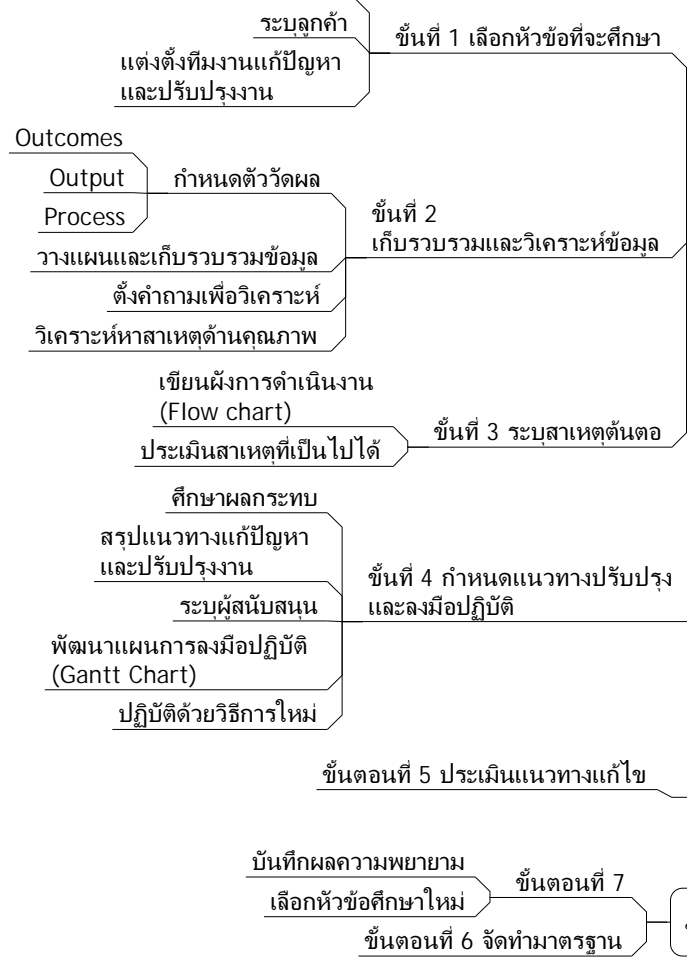
PDCA วรงค์ Deming

เป้าหมายที่ดี SMARTER

- Specific
- Measurable
- Acceptable
- Realistic
- Time Frame
- Extending
- Rewarding

คัดเลือกกระบวนการที่จะแก้ปัญหา และปรับปรุง

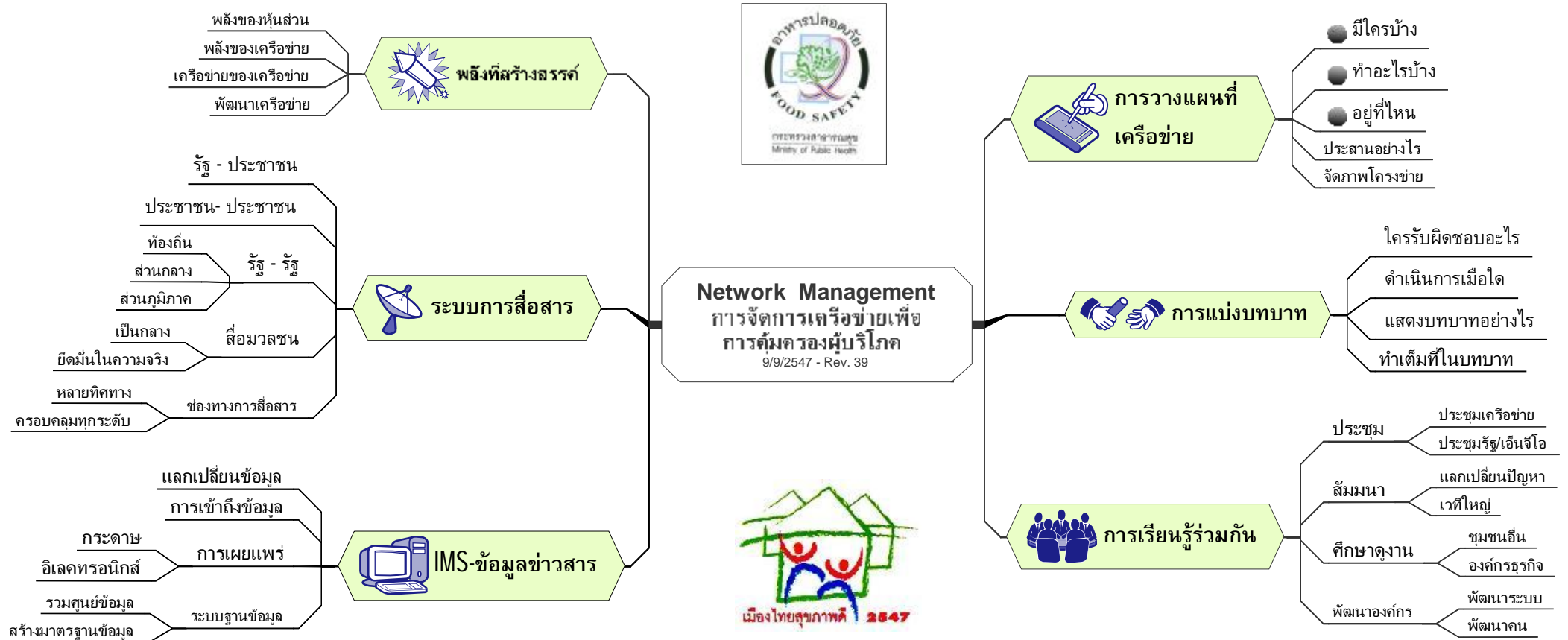

การจัดการเครือข่าย(สรุปจากแนวคิด ศ.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์) Mapping โดย เกษัชกรประชาสรรค์ แสนภักดี

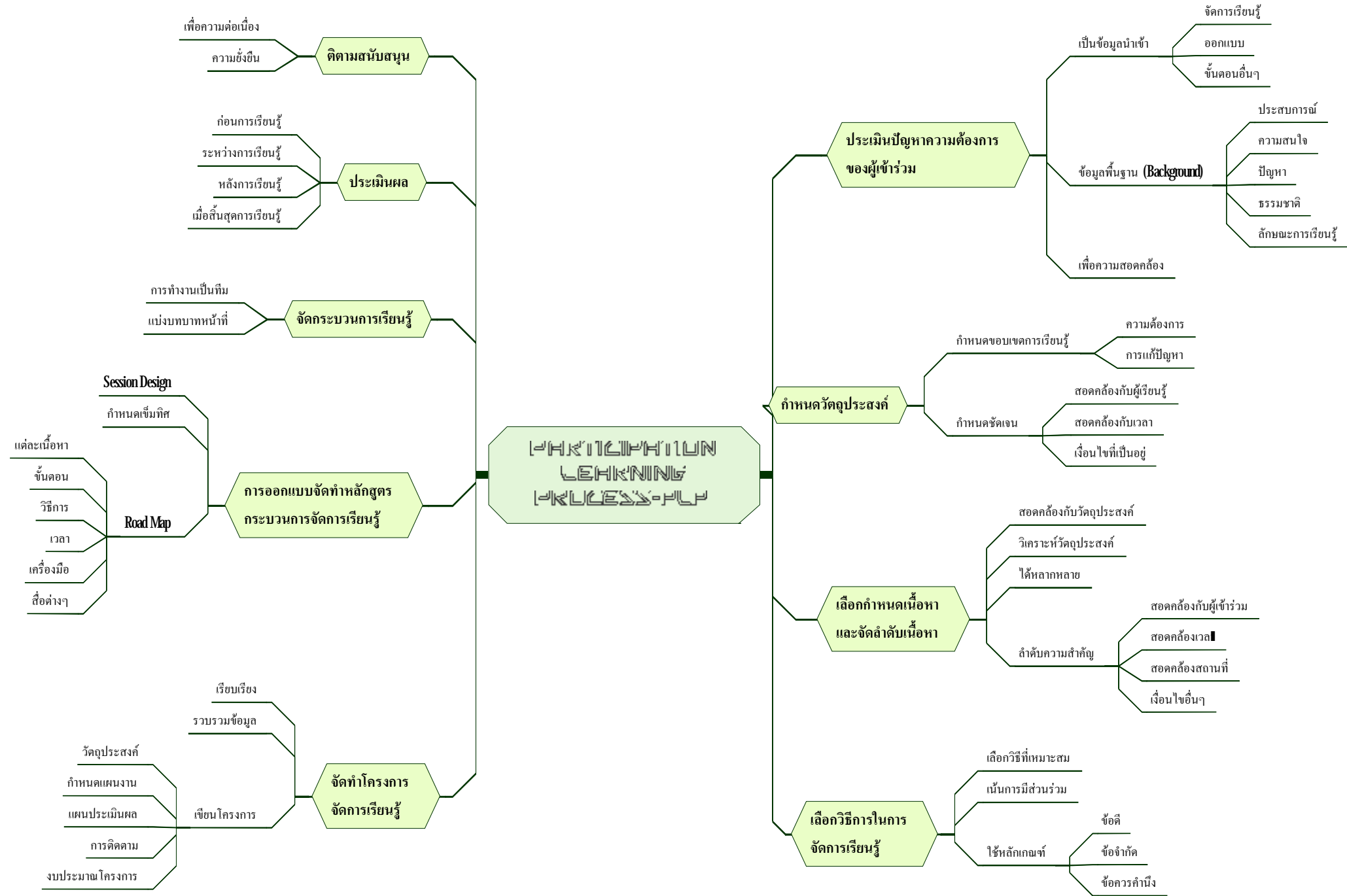
ประเทศชาติ

ประชาชน

ประชาคม

จากฟังฟังและฟังพา พัฒนาสู่ฟังกัน

การระดมสมอง- Brainstorming จากหนังสือ 17 เครื่องมือนักคิด
Mapping by เกษิษฐาประชาสรรค์ แสนภักดี ศูนย์ฝึกอบรมภูมิปัญญาสู่สากล

การแสวงหาความคิดร่วมกัน
ระหว่างสมาชิก

เป็นแนวทาง ไปสู่การแก้ปัญหา

เป็นการคิดแบบไร้แบบแผน
(Free-Form Thinking)

การระดมสมองคืออะไร

ขั้นตอนในการระดมสมอง

การระดมสมอง Brainstorming

ควมคุมเวลาที่ใช้ ส่วนใหญ่ใช้เวลา 30-40 นาที
แต่หากยังคงความคิดต่อเนื่องก็เพิ่มเวลาได้

- ตรวจสอบปัญหา (Define Problems)
 - ขยายมุมมองด้วยกัน
 - มองภาพรวม/ภาพใหญ่
- สร้างความคิด (Generating Ideas)
 - แยกแยะรายละเอียด
 - ลงลึกให้หลากหลาย
- พัฒนาหนทางแก้ไข (Developing the Solution)
 - โยงเข้าหากัน
 - บูรณาการความคิด

เปิดโอกาสให้ทุกคน ได้แสดง
ความคิดเห็น ได้อย่างอิสระ

ฟังความคิดเห็นผู้อื่น

ปริมาณความคิดยิ่งมากยิ่งดี
ไม่จำเป็นต้องดูเหตุผล

ออกนอกกลุ่มนอกทางได้

ห้ามวิจารณ์ระหว่างแสดง
ความคิดเห็น

หลีกเลี่ยงการปะทะคารม

นำสิ่งที่ได้ไปปรับปรุงต่อไป

ทุกความคิดมีค่า
เน้นปริมาณ
มากกว่าคุณภาพ

ทุกคนมีส่วนร่วม
ไม่มีใคร Dominate

เมื่อไรจะใช้เทคนิคระดมสมอง

- เมื่อต้องการตั้งหัวข้อปัญหา
เพื่อจะใช้ทำกิจกรรมใดๆ
- เมื่อต้องการวิเคราะห์ปัญหา
- เมื่อต้องการหาแนวทางในการ
แก้ไขปัญหา

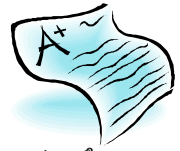
อย่าใช้พร่ำเพรื่อ
ข้อระวัง
ประสิทธิภาพจะต่ำ
ผู้เข้าร่วมเกิดความเบื่อหน่าย

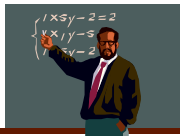
- แผ่นใหญ่
- แผ่นเล็ก
- กระดาษเปล่า
- ปากกาสี 3 สี
- Projector
- Notebook
- MindManager
- MindMapper
- Inspiration

กรณีใช้ Manual

กรณีใช้ Computer

อุปกรณ์ในการระดมสมอง

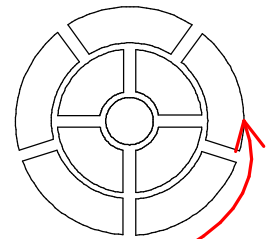
นำข้อมูลไปใช้ต่อ

จัดระเบียบข้อมูล

รวบรวมความคิด

จัดทำผังเครือญาติ
(Affinity Diagram)

ใช้เครื่องมืออื่นร่วม
czแผนผังแสดงเหตุและผล
(Cause & Effect Diagram)

แผนผังสาเหตุและผล-Fish Bone Diagram จากหนังสือ 17 เครื่องมือนักคิด
Mapping by เกษัชกร ประชาสรรณ์ แสนักคิด ศูนย์ฝึกอบรมภูมิปัญญาสู่สากล

ผังก้างปลา Fish Bone Diagram

เป็นแผนผังที่ใช้แสดงความสัมพันธ์
อย่างเป็นระบบระหว่างหลายๆ สาเหตุ
ที่เป็นไปได้ที่ส่งผลกระทบให้เกิด
ปัญหาหนึ่งปัญหา

ผังสาเหตุและผลคืออะไร

ผังก้างปลา
Fish Bone Diagram

ชื่อที่ใช้เรียก

แผนผังอิชิกาวา
Ishikawa Diagram

แผนผังสาเหตุและผล
Cause and Effect
Diagram

กำหนดประโยคปัญหา
ที่หัวปลา

กำหนดกลุ่มปัจจัยที่จะทำ
ให้เกิดปัญหานั้น ๆ

ระดมสมองเพื่อหาสาเหตุ
ในแต่ละปัจจัย

หาสาเหตุหลักของปัญหา

จัดลำดับความสำคัญของสาเหตุ

ใช้แนวทางการปรับปรุงที่จำเป็น

วิธีการสร้างผังก้างปลา

เมื่อต้องค้นหาสาเหตุแห่งปัญหา

เมื่อต้องการเรียนรู้ปัญหาร่วม
ของแผนกหรือฝ่ายที่แตกต่าง

ต้องการนำไปสู่การระดมสมอง
ให้สมาชิกเห็นภาพรวม

เมื่อไรจึงจะใช้ผังก้างปลา

Man คนงาน

Machine เครื่องจักร

Material วัตถุดิบ

Method กระบวนการ

MIS สารสนเทศ

Environment สิ่งแวดล้อม

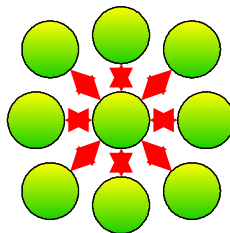
ส่วนปัญหา หรือผลลัพธ์ (Problem or Effect)
จะแสดงอยู่ที่ส่วนของหัวปลา

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต้อปัญหา
นิยม 5M 1E

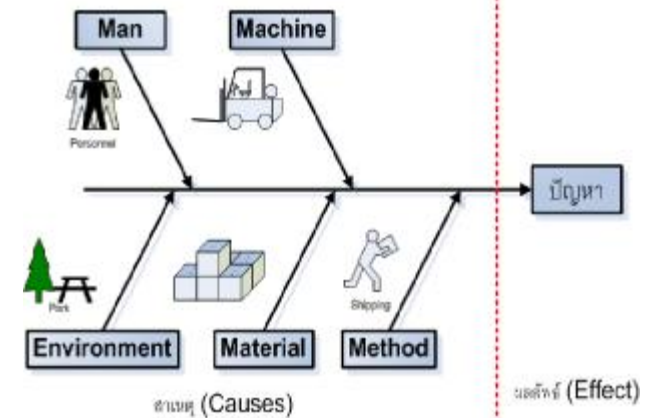
สาเหตุหลัก

สาเหตุย่อย

ส่วนสาเหตุ (Cause)

ส่วนประกอบของ
ผังก้างปลา

สาเหตุ (Causes)

ผลลัพธ์ (Effect)

ตัวอย่างผังก้างปลา